

«Життєвий і творчий шлях  
Івана Багряного»

## Зміст

### Вступ

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| .....                                                         | 3  |
| 1. Біографія Івана Багряного .....                            | 4  |
| 2. Публіцистика Івана Багряного .....                         | 11 |
| 3. Мова творів Івана Багряного                                |    |
| 3.1 Дієслівна синоніміка у прозових творах Івана Багряного .. | 16 |
| 3.2 Кольористий епітет як ознака тоталітарної доби .....      | 20 |
| Висновки .....                                                | 23 |

## Вступ

Не іменуй же мене поетом, друже  
мій. Я хочу бути тільки людиною,  
яких так мало на світі, я хочу бути  
тільки нею..."

(Багрянний І.)

Іван Павлович Багрянний (справжнє прізвище – Лозов'яга, русифіковане – Лозов'ягін) – поет, прозаїк, драматург, публіцист, громадсько-політичний діяч.

Письменник вписав своє ім'я в історію як найвидатніший політичний речник першої еміграції з Радянського Союзу.

Юрій Шерех зараховує Багряного до когорти "європеїстів". "Іван Багрянний – одна із найяскравіших і найдраматичніших постатей в українському письменстві і громадянстві першої половини і середини ХХ ст. Переслідуваний і караний на батьківщині,... він не для всіх виявився бажаним і зручним і в еміграції, в діаспорі; його цькували і йому погрожували розправою політичні супротивники; замовчуваний на Україні всі повоєнні роки, він тільки останнім часом став відомий нашим читачам..."

## 1. Біографія Івана Багряного

Народився Іван Павлович Багрянний 2 жовтня 1906 року в Охтирці на Полтавщині (тепер Сумщина) в родині муляра. Мати походила з селян із Куземена. Це село поблизу від Груні, біля якого народився відомий гуморист Остап Вишня, в тому ж Охтирському повіті. Вчився Багрянний спершу в церковноприходській школі в Охтирці. А з 1916 по 1919рр. – у так званій Вищій початковій школі. З 1920 року він уже навчається слюсарської справи в Охтирській технічній школі, але, не закінчивши, переходить до Краснопільської художньо-керамічної школи, яку закінчив у 1922 році.

1926 року він вступає до Київського художнього інституту, але 1929 р. його звільняють за націоналізм.

Літературні здібності у Багряного виявилися ще з дитячих років, коли він вчився ще у школі, де, маючи 11-12 років, редагував шкільний, писаний від руки журнал «Надія». Серйозніші твори він почав писати у 1925р., друкуючи їх у журналах «Глобус», «Плужанин», «Всесвіт», «Гарт», «Кіно», «Червоний шлях», «Життя й революція» та ін. початки його творчості позначилися впливами Шевченка та Глібова, як це він і сам зазначив.

Треба згадати, що в ті роки українська стихія була ще досить сильна, редакторами по редакціях працювали часто українські патріоти, і Москва не мала ще того тиску і свавілля, що в пізніші роки.

На жаль, всі поезії та оповідання першого періоду не збереглися. Перша книжка поезій поета виходить 1927р. у видавництві «Маса» під назвою «До меж заказаних». Сама назва говорить за себе, що автор хо-

че досягти в цій збірці заборонених меж. Справді, автор відразу повернув до себе увагу читача і своєю сміливістю, і свіжістю тематики, і майстерністю. У вірші «Канів», просякнутому болем за злидні, що панували навколо, поет, дивлячись на постать великого Тараса, ніби пізнає його журбу за нездійснені надії і запитує:

Чого хмурий, похмурий? Що жалієш?..

Що хутори задрипані німіють

І няньчать злидні, як в минулих днях...

І поет в сатиричній формі висміює дійсність, кажучи, що «Ніяк гарба прогресу в рабським поті не зрушить злиднів давнього раба». Так розумів І. Багряного і радянський критик Правдюк, який писав: «Для розуміння настроїв поетових досить узяти вірш «Канів» - і, навівши цитати з вірша, критик пише: «Поет глузує з індустріалізації країни, бо це ж, мовляв, для нього «гарба прогресу». Сучасність, будівництво для Багряного тільки «новітній Вавилон», він намагається знайти спочинок у минулому...».

Вірш «Перепілка» написаний у 1926р. у відомому Батурині, який під час війни Мазепи з Москвою, з Петром Перший, був спалений дотла, де москалі винищили все населення. Цей вірш повний глибокого ліризму, забарвлений українською символікою, але не позбавлений також заклику до боротьби і віри в перемогу, що характерне для всієї творчості Багряного.

Великою сенсацією, що радісно сколихнула літературні кола, а разом і обурила та розгнівала партійно-підлабузницьку критику, була поява небувалої ще досі книжки. Це була «Аве Марія», що вийшла з друку 1929р. коштом автора в Охтирці. Діставши дозвіл на друк, який дав йому голова «Просвіти» Борис Антоненко-Давидович. Автор поставив

друкарям тодішній добрий могорич і за одну ніч невеличка книжечка розміром 8 на 12 сантиметрів була надрукована. На цій книжці. Що мала 106 сторінок газетного паперу, було надруковано: «Видавництво САМ». Це видання відразу було skonфісковане владою, проте із 1200 виданих примірників за кілька днів, доки до крамниць прийшов наказ влади про заборону, 90% видання покупці розхапали.

Після «Аве Марії» наступного 1930р. виходить з друку у видавництві «Книгоспілка» віршований історичний роман «Скелька». Це назва одного села на Полтавщині. Коли автор працював над цим романом, поринувши з головою у творчість, його часто відвідували студенти Охтирського педтехнікуму. Вони, - казав Багрянний, - мов пови-тухи при народженні дитини, разом з ним переживали, хвилювалися і допомагали ще й тим, що носили йому махорку. «Якби не ця махорка, - розповідав І. Багрянний, - то може б я й не написав цієї книжки. Я не міг працювати, не куривши, а курих, як швець». Цю махорку І. Багрянний і оспівав в одному місці у «Скельці»:

А все ж, як не кажіть, -

Благословен, хто вигдав махорку!

Не легко змовчати про те, що бачив, що чув,

І я тримаюсь, міцно серце зборкав,

Щоб не сказати зайвого, не плачу й не кричу, -

Двадцятку пачку допалю і тихо закінчу,

І не зіб'юсь ніде в словах...

Благословен, хто вигдав махорку!

Така скупа на скарги і слова!

Обступить душу і не вийти з диму грому.

Неначе нянька, колисає і співа.

Десь сивим мохом болі накрива...

Гірка й «рачительна» махорка Наркомпрому!

Тут хоч і не гостро, але скрізь бринить іронія над гіркою дійсністю. І коли рукопис читав у Головліті цензор єврей Наум Калюжний, якого теж ліквідували на націоналізм, то й тут вимагав від автора змін, щоб не так гостро звучав закид про безправність українського народу.

Весь роман насичений духом історії і боротьби проти Росії. Автор тут висловлює жаль, що Мазепа програв війну, розкриває царські заміри звести нанівець український народ.

В середині 1932р. Багрянний подає до видавництва «Література і мистецтво» свій новий прозовий роман «Марево», але його посилають на рецензію не куди-небудь, а до ЦК партії, звідки твір повертається з негативною рецензією Барана, який знову закидав авторові різні ідеологічні збочення. Рецензія була настільки безнадійно гостра, що авторів навіть не дали копії, що дуже рідко траплялося.

Автор хотів змінити ще й назву твору. Це б поліпшило становище тим, що рукопис послали б якомусь іншому звичайному рецензентові, а не до ЦК. Але НКВД скоро арештовує Багряного і висилає на п'ять років на Далекий Схід.

Під час арешту в Багряного забрали всі рукописи, зокрема роман «Марево», «Золотий бумеранг», поему «Маруся Богуславка», роман «Марко Когут» та інші.

Багрянний перебував на Далекому Сході, де було багато українців. 1936р. він утікає з-під опіки НКВД і переховується між своїх людей в Буреїнському та Сучанському районах. 1938р. він осмілюється приїхати додому, але на четвертий день його заарештовують і ув'язнюють. Він знову просидів два роки і чотири місяці, аж до приходу німців.

Під час німецької окупації він бере участь у місцевій охтирській газеті, зрідка містить статті у харківській газеті «Нова Україна» під псевдонімом «Сорок сорок», але, побачивши політику нового окупанта, припиняє працю в газетах. Заробляє в місцевому театрі, малюючи декорації та завісу, пише сатиричну п'єсу «Генерал».

В Моршині, в Галичині І. Багряний пише свої «Тигролови», здобувши разом з Т. Осьмачкою (повість «Старший боярин») на літературному конкурсі першу нагороду.

Роман «Тигролови» змальовує втечу з поїзда і життя в тайзі українського в'язня Григорія Многогрішного, його блукання по хащах Уссурійського краю, полювання на тигрів, на оленів, випадкову зустріч з місцевою дівчиною-українкою, романтичні взаємини та різні пригоди.

Цей роман виходить трьома виданнями українською мовою на Заході – 1947, 1955, 1991рр. Цей роман у 1961 і 1963рр. виходить двома окремими накладами німецькою мовою в Австрії з рекомендацією критики як найкращий твір для молоді. Ще живучи у Львові, І. Багряний нав'язує зв'язки з українським підпіллям, пише для упівців пісні, а пізніше виїжджає на Волинь і в Карпати в розташування УПА. Пише статті, малює плакати, бере участь у перших зборах Української Головної Визвольної Ради в Чехословаччині. Потім переїжджає до Австрії, де разом з іншими письменниками створює літературну організацію МУР (Мистецький Український Рух). У Німеччині письменник організовує видання газети «Українські вісті». Незабаром виходять з друку його нові книжки: «Золотий бумеранг», вибрані поезії за 20 років, п'єси «Генерал», «Розгром», «Морітурі», великий роман «Сад Гетсиманський».



Серед сатиричних творів І. Багряного, вміщених у збірці «Золотий бумеранг», є надзвичайно сміливий вірш «Батіг», де автор висміює такий простий «твір цивілізації», як батіг. В образі батога поет дошкульно висміяв гніт влади над безправною людиною.

Його із шкіри зроблено простої  
Руками людськими. Давно. В старі часи.  
О, майстре перший з ери кам'яної!  
Чолом тобі, найбільшому з усіх!

І автор, удавано славлячи винахідника цього батога, що пережив мільйони літ, зазначає:

Пройшли віки – геть чисто все змінилось.  
Ти чуєш? – все! І сонце вже не те.  
А твій батіг ні тлінь, ні смерть не з'їли.  
Ба, ні! Його ще навіть доточили,  
І руків'я в ньому золоте.

Роман «Сад Гетсиманський», що маж 600 сторінок, вийшов у 1950р. приніс авторові новий успіх і славу. В цьому творі автор показав у синтетичній формі яскравий образ радянської тюрми і облудного фальшивого правосуддя в країні, де «так вільно дихає людина». Автор проводить головного героя роману Андрія Чумака через багато випробувань і страшних ситуацій.

У 1957р.Багрянний випускає новий роман «Буйний вітер», у центрі якого показане життя української молоді. Українського театру в одному місті, що дуже нам нагадує Охтирку. Кожний розділ у романі – це нова картина. Тут і подорож молоді до села з виставою та показ сільських злиднів і голоду 1933р., і показ тамтешнього базару, і відві-

дини монастиря, і праця НКВД, яку ту репрезентує начальник Сазонов.

Роман «Людина біжить над прірвою» написаний був у 1949р., а вийшов з друку у 1965р., тобто через 16 років, уже після смерті автора. Цей твір змальовує долю української людини у вирі Другої світової війни.

До всього цього слід додати сотні палких статей у газеті «Українські вісті», його політичну діяльність – відразу стає видною. Що здобутки І. Багряного, його вклад у літературну скарбницю і в боротьбу еміграції проти ворога набагато перевищують можливості однієї талановитої й діяльної людини. Треба мати великий талант і непохитну віру у свій народ, щоб невтомно працювати і стільки зробити. Він справді був одним із найбільших літературних і політичних каменянів нашої спільноти на чужині.

Наприкінці серпня надійшла страшна вістка про смерть Івана Багряного. На його столі знайшли силу-силенну записок, проектів, переробок і доробок написаних розділів другого тому роману «Буйний вітер».

## 2. Публіцистика Івана Багряного

Постать Івана Багряного – одна з найяскравіших і найдраматичніших в українському письменстві першої половини і середини ХХст. Переслідуваний і караний на батьківщині, в УРСР, він не для всіх виявився бажаним і зручним і в імітації, і в діаспорі його політична позиція ставала предметом не лише заперечень, а й злостивих перекручень та наклепів, а серед політичних супротивників знаходилися й такі, що погрожували йому розправою і вдавалися до засобів кримінальних. Замовчуваний в Україні всі повоєнні роки, він тільки останнім часом став відомий читачам на батьківщині. Тепер за його творами ставляться фільми, з'являються дослідження про нього. Актом справедливості і визнання стало присудження йому посмертно в березні 1992 року найвищої відзнаки держави Державної премії України імені Тараса Шевченка.

Отже, Іван Багряний на сьогодні вже не є постаттю невідомою для читача в Україні.

Іванові Багряному було лише 25, коли його заарештували. Але молодий поет устиг уже засвідчити свій небуденний хист збіркою віршів «До меж заказаних» (1929); поемою «Монголія» (1927), в якій образ далекої азіатської країни постав не у звично-екзотичному, а швидше в історіософському плані, а контраст величного минулого і жалюгідного сьогодення містив для українського читача прозорі ілюзії; поемою «Аве Марія» (1929) з її гімном бунтарству і запереченням духовного рабства теж досить небезпечний на ті часи пафос; історичним романом у віршах «Скелька» (1930), який постав на основі місцевих народних переказів.

Певно, саме неординарний характер творчості привернув увагу чекістів до молодого поета, як і його незалежна вдача та приналежність до запідозреного в нелояльності «Марсу». А втім, під підозрою була вся українська інтелігенція.

Арешт і засудження не паралізували вольової вдачі Івана Багряного. Судячи з усього, він не був зляканою безмовною жертвою, а, наскільки це виявлялося можливим за різних ситуацій, вів ідеологічний і психологічний двобій зі своїми переслідувачами, слугами системи, тікав із заслання, дістав новий строк. Взагалі. Все його життя сповнене дії, ризику, драматичних пригод, що відбилися і в його творчості.

Вийшовши на волю в парші дні війни, він опиняється під німецькою окупацією, намагається віддатися національно-культурній роботі, але, не бачачи умов для цього і пересвідчившись у геноцидному для українського народу характері фашистського «визволення», знаходить шлях до українського підпілля, в якому працює, пишучи статті, вірші. Малює карикатури і плакати.

В еміграції, живучи переважно в Німеччині, Іван Багряний виявив велику творчу енергію в широкому інтелектуальному і громадянському діапазоні як поет, романіст, публіцист, політичний мислитель і діяч, організатор політичного життя.

Однією з головних тем творчості Івана Багряного було відкриття системи більшовицького терору, показ жорстоких і підступних методів роботи каральних органів – тут він використав багатий матеріал особистих вражень. Його роман «Сад Гетсиманських» був чи не першим твором емігранта з СРСР, який розповів правду про жахливий катівський механізм більшовицької влади.

І все-таки, саме романи «Тигролови» і «Сад Гетсиманський» стали тими, що були перекладені англійською та деякими іншими мовами і здобулися на певний резонанс на Заході.

Багатьма європейськими мовами був перекладений і його памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР», який був відповіддю на облудні заклики радянської пропаганди і на безсоромні дії західних урядів, які сприяли насильницькій репатріації біженців до СРСР прямо в концтабори.

У цьому памфлеті Багрянний зокрема писав:

«Для європейців і для громадян всіх частин світу (крім СРСР) дивно й незрозуміло, як-то може людина утікати від своєї Вітчизни і не хотіти вертатись до неї. То, мабуть, великі злочинці, що бояться кари за свої великі гріхи перед своєю Вітчизною?

Мабуть, тому до нас ставляться з такою ворожістю.

Дійсно, тут є чому дивуватися для тих, для кого слово «Вітчизна» наповнене святим змістом. Що може бути милішого за Вітчизну, за ту землю, де родився і ходив по ній дитячими ногами, де лежать ості предків, де могила матері.

Для нас слово «Вітчизна» також наповнене святим змістом і, може, більшим, як ля будь-кого іншого. Але не сталінська «родіна». Мені моя Вітчизна сниться щоночі. Вітчизна моя, Україна, одна з «рівноправних» республік у федерації, званій СРСР. Я не тільки не є злочинцем супроти своєї Вітчизни, а, навпаки, я витерпів за неї третину свого життя по радянських тюрмах і концтаборах ще до війни.

Вони мені сниться щоночі, і все ж я не хочу нині вертатись до неї.

Чому?

Бо там більшовизм.

Цивілізований світ не знає, що це значить, і може навіть не повірити нам. Та, слухаючи нас, мусить поставитися до того уважно.»

полум'яний памфлет Івана Багряного, його пристрасна розповідь про страждання українських робітників, селян, інтелігенції у більшовицькому «раю» та про свої власні поневіряння стає в 40-ві роки одним із тих документів, які допомогли змінити ставлення західної громадськості до проблеми «переміщених осіб», а водночас це був і початок де міфологізації сталінського режиму.

Разом з Г. Костюком. С. Підгайним та іншими Багряний створив Українську революційно-демократичну партію (УРДП), яку очолював від 1948р. до своєї смерті в 1963р., та був ініціатором створення Об'єднання демократичної української молоді (ОДУМ).

Іван Багряний поєднував ідею національного визволення України з ідеями соціальної демократії та соціальної справедливості. основною силою визвольного руху в Україні він вважав робітників, селян, трудову інтелігенцію.

Як одне з найважливіших завдань І. Багряний завжди висував: «Об'єднати всю різномовну і різнорідну масу населення України в єдину українську цілість».

Соціалізм, комуністичну ідеологію Іван Багряний знав не збоку, як щось чуже й далеке, він внутрішньо пережив її, вижив, відродився з неї, очистився, тому судив про неї глибше, точніше й справедливніше, ніж інші, від початку до неї далекі; тому бачив її «зсередини»; тому міг давати прогнози, що справджувалися.

Сьогодні Іван Багряний вертається в Україну. Сьогодні Україна його вшановує. І стверджуються горді слова Багряного, викарбувані на його могилі:

Ми є. Були. І будемо Ми!

Ї Вітчизна наша з нами.

### 3. Мова творів Івана Багряного

#### 3.1 Дієслівна синоніміка у прозових творах Івана Багряного

Розглянемо приклади дієслівної синоніміки прозових творів видатного майстра слова, лауреата Шевченківської премії І. Багряного.

Синонімічний ряд на означення поняття «передавати словами щось побачене, почуте, пережите» у творах І. Багряного представлений такими синонімами: розповідати, розказувати, оповідати, списувати, розгортати картини, городити абстракції, малювати перспективу, принесли люди, напала балакучка, розважати молодь оповіданнями, піднести краєчок заслони.

Найзагальнішим щодо значення та частоти вживання є синонім розповідати: «Дідусь помалу розповідав про світ, що колись був молодим, а тепер старіє разом з ним»; «- А пливли ж... Але я тобі не годна про все розповісти. То нехай дід колись».

Семантичне близьким до попереднього є синонім розказувати, «...але дівчина стала їм в пригоді – розказала, як їм іти і кудю повертати, щоб знайти те, що їм потрібно». Зазвичай письменник уживає це дієслово тоді, коли треба розказати про окрему, конкретну ситуацію, що, як правило. Недавно відбулася, буденна, життєва, не вимагає процесу обдумування: «- Ну, як же живеш, Пятро?! Розкажуй, чого це ти никаєш? Чом не пантуєш?»; «І розказав Пятро, що хоч «їроплан» і не його, але він мусить шукати»; «А тепер розкажуйте... - Ви давно з волі? – запитав хтось».

Коли потрібно підкреслити, що розповідають, нанизуючи одну оповідь на інші, автор залучає синонім оповідати: «Карапетьян помо-



вчав після такого вступу, а тоді почав оповідати фрагментами, нанизуючи їх на барвистий разок мальовниче й опукло, як колись його прабабуся – перська Шехеразада свої фантастичні новели «тисяча й одної ночі».

Синонім «оповідати» вказує і на те, що розповідають про щось важливе, навіть величезне з погляду оповідача. Лютчик Шклярук безмежно закоханий у свою професію. У розповідях про неї він опое-тизовує кожен «шрубик і гвинтик» літака. Тому, передаючи розповідь персонажа, Багряний із речення в речення вживає дієслово «оповіда-ти».

Розмовне «списувати» вживається із значенням «яскраво, образно, передавати все побачене і почуте»: «І Гриць так майстерно списував весь той «цирк» і тих городян і так смішно копіював їх, ходячи по хаті вихилясом, що Наталка вже заходилась щирим реготом і конче хотіла все те сама колись побачити».

Цікаво також спостерігати, як письменник вживає синоніми, що групуються навколо слова «чекати». Дієслово «чекати» характеризується універсальністю вживання. В аналізованих творах чекати можна довгий і короткий час, напружено і спокійно, фізично, знаходячись у якомусь місці, або ментально, чогось сподіваного, бажаного і фатального, згубного. об'єктом чекання може бути як конкретна особа, так і щось невідоме. Така універсальність синоніма «чекати» створює для нього можливості, яких немає в інших синонімів ряду.

Синонім «ждати» письменник використовує для означення внутрішньої готовності персонажа до певної події, ситуації: «Але на четвертім поверсі оперативник не сказав «просто», як то ждав Андрій, а сказав «давай вище!».

Синонім «дожидати» позначає тривале очікування когось або чогось сподіваного і виражає впевненість у здійсненні очікуваної події.

Близьким до попереднього є слово «очікувати». Відрізняється воно від «доживати» дещо більшою зосередженістю на внутрішній готовності особи до події: «Тихий і замріяний юнак Давид, обвинувачений у сіонізмі, в приналежності до організації Паолей-Сіон, весь час очікував цього моменту, але не йняв віри, що той момент прийде, що на нього може звалитися щось страшне».

Широко представлений в аналізованих творах синонімічний ряд з домінантою «співати». Зауважимо, що жоден твір Івана Багряного не обходиться без пісні.

Найповніше емоційно-образний зміст пісні реалізується через конкретну звукову форму. Для автора важливо не тільки донести текст пісні, а й викликати в уяві читача певні звукові асоціації. Тому важливу роль відіграють дієслова, за допомогою яких автор вводить пісню в розповідь.

Синонім «виводити» Багряний вживає тоді, коли потрібно відзначити, що співають голосно, старанно виспівуючи мелодію: «І аж луна котилася і завмирала ген десь на Голубій паді, і замовкали нетри, коли вона виводила оте: За лихими ворогами мій миленький не ходить...».

Синонім «тягнути» вживається із зазначенням «співати, витримуючи окремі високі ноти»: «А всі інші тягнуть хіба ж таки по-козацьки».

«Підтягувати» і «підхоплювати» вживаються тоді, коли потрібно відзначити, що пісню співають не від початку, а приєднуються до співу в процесі його звучання.

Якщо хтось продовжує чи підтримує розпочатий кимось спів, то автор уживає синонім «підхоплювати»: «Коли строфу доспівували українці, підхоплювали вірмени. Кінчали ці, починали греки. Пісня гойдалася часом годину і нікому не набридала».

Дзвінкий і бадьорий хоровий дитячий спів означається синонімом заливатися: «Ти скажи! І що ж вони так гарно співають?! Велика маса дітей стоїть півколом біля сцени, перед маленьким диригентом, і заливається натхненно».

Без докладного аналізу синонімічні ряди з творів Івана Багряного, які свідчать про багатство засобів лексичної синонімії.

Трудитися: трудитися, працювати, (тяжко без відпочинку) заст.. гартувати, (перев.. про невдячну працю) знев. розм. Ішачими.

Просити: спросити; підсил. благати, (уклінно) бити чолом; (дуже, запобігаючи перед ким-небудь, применш. себе) знев. на колінах повзати; (дуже) док. змалитися.

Помилитися: помилитися, обмилитися, прорахуватися; зробити помилку. Дати маху, дати хука; допущено страшний обмах.

Закривлятися (на що) (за якимись ознаками, прикметами бути близькими, наближатися до чогось); безос. Закривлятися, безос. розм. знаходитися, безос. діал. Заноситися.

Намагатися: намагатися, старатися; підсил. силкуватися; пробувати; (наполегливо) розм. норовити.

### 3.2 Кольористий епітет як ознака тоталітарної доби

Кольористе сприймання дійсності, що відображається в конструкціях мови, є одним із оцінних елементів будь-якої культури. словосполучення типу білий, як сніг, біла сорочка, сіра свитка, чорна година – це усталені фразеологізовані звороти, які активно функціонують у живому мисленні і, зокрема, виступають у ролі знакових, національно зумовлених елементів української культури. У художніх текстах кольористичні епітети виконують різноманітні стилістичні функції. Без них важко уявити пейзажний опис, зовнішні і внутрішні характеристики персонажів. Одна із показових стилістичних функцій кольористичних епітетів у прозі Івана Багряного – розкриття сутності зображуваної доби, доби жорстокості, ламання людських доль, людського приниження.

Іван Багряний – майстер глибоко психологічної оповіді. Він використовує переважно книжну лексику, яка набуває в художньому контексті додаткових значеннєвих відтінків.

Читаючи твори І. Багряного, не можна не помітити, що він часто вживає епітет «сірий». СУМ фіксує переносне значення цього слова: «нічим не примітний, невиразний, безлиций». У художньому творі цей епітет допомагає уявити узагальнений образ «сірої людини».

На позначення великої кількості людей автор уживає вислови типу сірі люди, сіра маса, сіра лавка, сіра колона людей, сіра лавина людей.

Семантика епітета сірий розкривається в контексті, де поряд функціонують додаткові характеристики людини ХХст. Остання є збірним поняттям.

Кольористичне значення «чорний» вживається в описах зовнішності персонажів (брови, щетина, руки, обличчя), опису пейзажів (діра, вода, земля, море).

Стилістичну функцію пейзажної деталі виконує епітет чорний у поєднанні зі словами вода, діра, земля, море. Як зазначено в тлумачному словнику, епітет чорний означає «непроглядний, густий, темний», коли йдеться про воду, дим.

Із зазначенням кольору епітет «вогняний» виступає рідко. письменник називає квітку папороті вогненною. Художнє слово дає змогу реально уявити насправді не існуючий цвіт квітки папороті. Звичайно, в українській міфології цю квітку називають квіткою щастя, але контрастне зображення у творі І. Багряного (смерч, дим тощо) викликає відчуття трагедії.

З назвами бойових явищ, природних стихій поєднується колірний епітет вогненні острови, вогненні гейзери, вогненний водограй. Вогненний гураган (літературне - ураган), вогненний смерч. В епітетних сполученнях вони вживаються як вторинні номінації, що переносять характерну ознаку з одного предмета на інший.

Твір «Огненне коло» наповнений описами фізичних і психологічних страждань людини. Описами воєнних катастроф.

На віддалених семантичних полюсах перебувають кольори сірий, чорний, вогненний – їхній узагальнений, нейтральний зміст у художніх текстах І. Багряного наповнюється контрастною символікою. Тоталітарну добу художня уява письменника малювала у збірному образі сірої людини. Про те, що в сірої людської маси відібрано волю. Свідчить і зовнішній вигляд персонажів – сірі обличчя.

Через сприйняття персонажів розкривається сутність тієї тоталітарної епохи, тієї зловісної машини, яка нівечила долі багатьох. Сповнені символічного змісту кольористичні епітети Івана Багряного дають можливість читачеві уявити весь безмір страждання безневинної людини.

## Висновки

Іван Багряний усе життя біг над прірвою з вірою в людину, прагнувши запалити в ній негасиму іскру, яка б висвітлила шлях із чорної прірви зневіри, приниження і знеособлення в безсмертя. Він поспішав, боровся відчайдушно, знесилювався і знову духовно окрилювався, запалювався гнівом і страждав, охоплений зливою сліз співчуття до людини, спрагою милосердя і невимовного болю серця, піднімав її до висот божественного творення, бо вірив у тріумф людської гідності на пограниччі боротьби і страждань. Інакше не міг, бо з юнацьких літ заповів собі бути тільки людиною.

Догмати... Істини... Закони... І пенати...

Ну, а для нас — лише один догмат:

Ти будь таким, яким родила мати!

1965 року на могилі Івана Багряного встановлено пам'ятник (скульптор Леонід Молодожанин).

23 вересня 1996 року Кабінет Міністрів України видав постанову «Про 90-річчя від дня народження І. П. Багряного». Організаційний комітет очолив Леонід Кравчук.

1996 року засновано Фундацію імені Івана Багряного.

1996 року, з нагоди 90-річчя з дня народження письменника, засновано премію імені Івана Багряного. Серед її перших лауреатів — Іван Дзюба.

1 серпня 2006 року Верховна Рада України відхилила проект Постанови про відзначення 100-річчя від дня народження видатного українського письменника, громадсько-політичного діяча, непохитного борця за незалежність України, лауреата Національної премії

України імені Тараса Шевченка Івана Багряного. Під час обговорення думки щодо відзначення ювілею видатного українського письменника розійшлися. Депутати з фракцій «Наша Україна» і БЮТ висловлювалися за вшанування пам'яті Івана Багряного. Депутати з фракцій Партії регіонів, КПУ та СПУ були проти. У підсумку за проект Постанови проголосувало всього 73 депутати — і він був відхилений.

15 вересня 2006 року Президент України Віктор Ющенко видав Указ «Про відзначення 100-річчя від дня народження Івана Багряного».

25 вересня 2007 року введено в обіг ювілейну монету «Іван Багряний» із серії «Видатні особистості України» номіналом 2 гривні з нейзильберу, якість — «спеціальний анциркулейтед», тираж — 35 000 штук у капсулах.

Усе це підтверджує вагомість письменника і його неоціненний внесок в спадщину нашого народу і нашої минувшини.

Сьогодні Іван Багряний вертається в Україну. Сьогодні Україна його вшановує. І стверджується горді слова Багряного, викарбувані на його могилі:

Ми є. Були. І будем Ми!

Й Вітчизна наша з нами.